

Het wonderlijke van Venetië. T&B

In De Standaard van 13 augustus verscheen een zomerverhaal van Mats Vandroogenbroeck met als titel "Venetië, een verdronken souvenir". In deze Dogenstad is het water prominent aanwezig met grotere en kleinere kanalen. In elk artikel betreffende massatoerisme staat Venetië bovenaan. Iedereen wil, eens in zijn leven, deze stad gelegen in de lagune, omringd door water, bezoeken. De stad met de grootste ontvolking in Europa is een realiteit, terwijl Mestre op het vaste land steeds groeit. Venetië kan men niet aanpassen aan de huidige normen. Overal borstwering plaatsen om niet in het water te vallen is zinloos en ook de stad volledig aanpassen aan mensen met een beperking is niet mogelijk. Venetië blijft Venetië en dit verklaart ook de vloed van toeristen. Wordt deze stad echt overspoeld door toeristen? Op veel plaatsen is er geen sprake van overrompeling en er zijn ook veel rustige plaatsen te ontdekken in La Serenissima.

Vandroogenbroeck begint zijn verhaal met zijn eerste kennismaking. Vaak eindigde de traditionele Italië reis met een bezoek aan Venetië en zo iets blijft bij, zeker wanneer men, zoals Vandroogenbroeck, er was met zijn eerste liefde. Voor hem een romantisch moment in deze stad die de artificiële titel kreeg van een romantische ervaring.

Venetië is niet romantisch, wel uniek.

Leven in Venetië is niet evident, nu niet en zeker niet in het verleden. Pas in de 19de eeuw kreeg de stad een verbinding met het vasteland, eerst voor treinen. In de 20ste eeuw werd naast het spoor een viaduct gebouwd, de Ponte della Libertà, voor auto's en bussen. Er werd in de jaren '30 een grote autosilo opgetrokken naast Piazzale Roma op Belgische funderingspalen. De grote invasie van toeristen kon beginnen. Het meest wonderlijke is het wonen in zee, omringd door zout water, terwijl de mens nood heeft aan zoet water om te drinken. Het capteren van regenwater in citernes onder de vele campo's, de pleinen in de stad, getuigt van een uitzonderlijk vernuft van de Venetianen. Een stad bouwen in een lagune, op houten palen, terwijl er geen bossen zijn. Hout had men ook nodig om duizenden schepen te bouwen in het Arsenale complex, de scheepswerf die nu gedeeltelijk wordt gebruikt voor de Biënnale. Waar komen de bakstenen en de witte natuursteen vandaan die zo het beeld van Venetië bepalen? Een bezoek aan het nabijgelegen Istrië, nu Kroatië, geeft het antwoord. Het hout en de natuursteen werden per schip aangebracht. Het achterland van Venetië heeft goede kleibodem, dus ideaal voor het produceren van bakstenen. Venetië is uniek omdat het een

uitzonderlijke prestatie is van menselijke intelligentie en technisch kunnen. Dit is rationaliteit, geen romantiek. Het was een zaak van overleven in een lagune.

Steeds opnieuw Venetië.

Mijn eerste bezoek was in 1978, echter niet met een lief. Na een bezoek aan Castelvecchio in Verona, magistraal gerestaureerd door architect Carlo Scarpa (1906-1978) wilde ik het werk van hem zien in zijn stad Venetië. Op het zelfde moment overleed hij in Japan na een ongelukkige val. Scarpa was nauwelijks bekend in België en via een medewerker van architect Charles Vandenhove kreeg ik de tip om het werk van Scarpa te ontdekken. Het werd mij duidelijk dat Venetië niet Italië is, maar een stad gericht naar het Verre Oosten, een handelsnatie met een impact in de gehele Middellandse Zee.

Twee jaar later was ik er opnieuw voor de eerste Architectuur biënnale met de legendarische *Teatro del Mondo* van Aldo Rossi. In 1984 zag ik de eerste retrospectieve Carlo Scarpa in de Accademia en het jaar daarop was ik er voor de tweede Architectuur Biënnale. In de jaren '80 organiseerde ik voor de architectuurstudenten van Sint Lucas de jaarlijkse trip naar Noord-Italië: Como, Verona, Vicenza en Venetië. Tijdens één van de reizen vertelde ik dat de langste gevel van het San Marcoplein de kantoren (Procuratie Vecchie) waren van de Republiek Venetië waarop een student vroeg waarom die zo groot waren voor deze stad. Velen weten ook vandaag niet dat Venetië veel groter was, vanaf Bergamo, Verona, Padova, Istrië en veel plaatsen aan de Middellandse zee.

Belgisch Paviljoen 1991

Belgisch paviljoen 2024 foto Marc Dubois

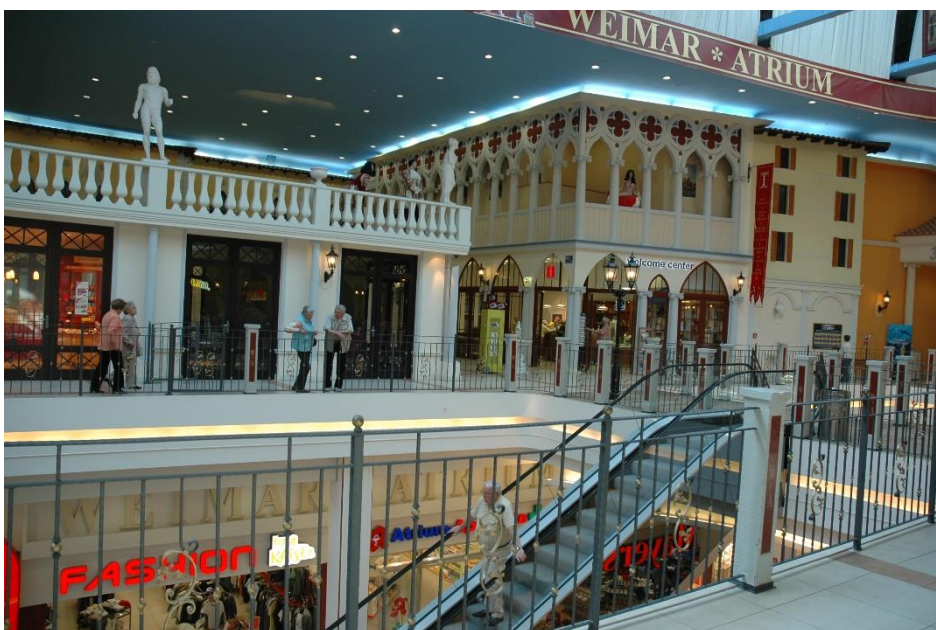

In 1990 werd Francesco Dal Co directeur van de architectuurbiënnale en nam hij de beslissing om de landenpaviljoenen in de Giardini aan te wenden die tot dan enkel voor kunstpresentaties werden ingezet. In 1991 was ik curator voor de eerste architectuurbiënnale, dit in samenwerking met Christian Kieckens. Dat jaar was ik vier maal in deze stad, sindsdien ben ik de tel kwijt. Sinds 1991 om de twee jaar voor de architectuur Biënnale. In al die jaren zag ik het aantal toeristen toenemen en hoe het winkelbestand zich vlug aanpaste aan de luxe toeristen. Overal kwamen meer en meer souvenirwinkels waar men het gehele jaar rond carnaval maskers kan kopen. Op een bepaald moment was er in de nabijheid van San Marco plein een Ferrari winkel!

Toerisme is de grootste industrie.

Men kan het de toerist, die eenmaal in zijn leven naar deze stad komt, niet kwalijk nemen dat hij absoluut de Rialtobrug wil zien en het San Marcoplein. Dat hij in de rij moet staan om de Basiliek te bezoeken moet hij erbij nemen. Iedereen wil een foto nemen van de brug tussen het Dogenpaleis en de gevangenis, alhoewel geen romantische plek!. De smalle straatjes tussen de Rialtobrug en San Marco zijn bijna permanent verzadigd, waardoor een niet te vermijden kuddegevoel je overvalt.

Dat deze stad zonder auto's tot de verbeelding spreekt is begrijpelijk omdat zij zo uniek is. Te vaak wordt het cliché gebruikt dat het gaat om een artificieel en romantisch decor. Het is het tegendeel, de uitdaging om een stad in een lagune uit te bouwen was een immense opgave en werd maar mogelijk door de grote rijkdom die deze republiek opbouwde dank zij intense handel maar ook door plundering.

In zijn artikel geeft Mats Vandroogenbroeck een aantal voorbeelden hoe het beeld van deze stad gereduceerd wordt tot een decor voor commerciële activiteiten, vooral in Amerika. Jaren geleden zag in het Duitse Weimar een nieuw winkelcomplex met als thema de Italiëreis van Goethe, een decor met een hoog kitsch gehalte om de consument te prikkelen. Venetië kon niet ontbreken, de gotisch zuilen van het Dogenpaleis waarachter een pop stond om een nieuwe beha te presenteren.

Weimar Atrium foto Marc Dubois

Voor velen is het hoogtepunt van een "romantisch" bezoek een gondelvaartje! Hiervoor moet men niet zo ver reizen. Deze zomer zag ik in Bamberg, een Duits stadje ten noorden van Nürnberg, de mogelijkheid om te varen met een gondel, een ingenieus vaartuig, een creatie komende vanuit de Venetiaanse rationele geest.

Bamberg (D) zomer 2024 foto Marc Dubois

Toeristen steeds op dezelfde plaats

Dit geldt ook voor andere steden. Wie Brugge bezoekt en terecht komt in de Katelijkenstraat, de via met bier en chocolade, moet zich een weg banen tussen de duizenden toeristen, allemaal richting Dijver en de Grote Markt. Wie een wandeling maakt iets verder dan het Jan Van Eyckplein, zelfs in toeristisch topseizoen, kan rust ervaren. Deze zomer was ik opnieuw in Venetië, ditmaal met de familie op de Lido. Wat een rust! Ook een wandeling in de noordelijk gelegen Cannaregio wijk met de kerk van de Madonna dell'Orto met daarin het indrukwekkend werk van de schilder Tintoretto. In de gerenoveerde en monumentale Misericordia di Venezia van architect Jacopo Sansovino een indrukwekkende expositie met een scenografie Van Tadao Ando en gratis te bezoeken. In de expositie geen twintig personen!

Tijdens mijn bezoek ben ik niet naar het San Marcoplein geweest en ontweken wij de drukte. Gelukkig zagen wij geen cruiseschepen voorbij varen maar deze zijn er nog steeds. En in de haven van Venetië nabij Mestre worden er nog steeds cruiseschepen opnieuw ingericht. Een belangrijke economische sector. De "ruwbouw" van de schepen gebeurt al lang niet meer in Venetië, laat staan in het Arsenale complex.

Arsenale complex toegang en Dogenpaleis foto: Marc Dubois

Deze stad in de lagune trekt aan en stoot ook af. Wat zij niet kan verliezen is de unieke dimensie, een uitzonderlijke prestatie om zich op die plaats te vestigen. De stad werd door Napoleon rond 1800 definitief haar macht afgenomen. Wat overblijft is het patrimonium dat deze macht wist te visualiseren. Het impressionant volume van het Dogenpaleis moest de positie van deze handelsnatie uitdrukken. Een stad waar topkunstenaars als Titiaan, Bellini, Tintoretto Caneletto, Guardi en nog veel meer hebben gewerkt. Hun werk bevindt zich nu in musea over de gehele wereld. Een culturele stad aan de top van boekproductie en architectuur.

Verlies heeft niets te maken met een romantische ervaring!

Marc Dubois Augustus 2024